

ÇİN-HUN İLİŞKİLERİ¹

ÇEVİREN: EYÜP SARITAŞ

Han hanedanının ilk yıllarında Hunlar Loulan, Baiyang Irmağı'nın güney kesimini sarı ırmak civarını ve Hetao bölgesini işgal etmişler, Yan bölgesine de saldırarak Han sınırlarını tehdit etmeye başlamışlardır. M.Ö. 201 yılında Mayi bölgesini korumakla görevli Wei Wangxin Hunlara teslim olmuştur. Ertesi yıl Liu Bang büyük bir orduyla kuzeye hareket ederek Tongdi'de (şimdiki Shanxi eyaletinin Qin ilçesinin güneyi) Han Wangxin'e saldırmış, Xin kuzeye doğru Hun topraklarına doğru kaçmıştır. Daha sonra Zhao Guo'nun haleflerinden Zhao Liu Yi'nin imparatorluk tahtına oturmasına yardım etmiştir. Bu sıralarda Hun ordusu güneydeki Yuejuzhu Dağı'nı (şimdiki Shanxi eyaletinin Dai ilçesinin kuzeybatısındaki Xijing Dağı'dır.) aşarak Jingyang'a kadar gelmiştir. Liu Bang 320.000 kişilik ordusuyla Hunları karşılamış, Hunlar geleneksel sahte ricat taktiğini uygulayarak hem savaşıyorlar, hem de geri çekiliyorlardı. Pingcheng'a geldiklerinde Hunlar 140.000 askerle Baidengshan Dağı'nda Liu Bang'ın ordusunu kuşatmıştır. (Bu dağ şimdiki Shanxi eyaletinin Datong şehrinin kuzeydoğusundadır.) bu savaş yedi gün yedi gece sürmüş, ancak bundan sonra Liu Bang Hun çemberini yararak ordusunu güneye doğru çekmiştir. Bundan sonra Hunlar daha da güçlenmişler, Han sınırlarını birçok kez saldırılarla rahatsız etmişlerdir. Liu Bang Liu Zun'un önerilerini dikkate alarak kendi kızı olmayan birini evlenmek üzere Moudun'a göndermiştir. Ayrıca Çinliler her yıl Hunlara pamuklu ve ipekli elbiseler, şarap ve yiyecek maddeleri vereceklerdi. Bundan böyle aralarında ağabey-kardeş ilişkisi kuruluyordu. Bu Çin tarihinde hanedanlık üyelerinin sınır kabileleri mensuplarıyla ilk defa olarak evlenmesidir. Bu nedenle kuzeybatı kabileleri ilişkileri tarihinde yeni ve önemli bir dönem başlamıştır.

Her ne kadar Liu Bang akrabalık ilişkisi kurarak bundan yararlı sonuçlar elde etmişse de, Hunların sınırlara saldırılarını durdurması mümkün olmamıştır. Özellikle Qin döneminin son yıllarından itibaren Liu Bang'ın hakimiyetindeki altı devlet soylularına mensup subaylar ayaklanarak müstakil devlet kurma girişimlerine başlamışlar, bu amaçla Hunlardan asker yardımı sağlayarak Han sınırlarına devamlı saldırılar düzenlemişler ve bu suretle durmalarını daha da güçlendirmişlerdir. Bununla Çin-Hun ilişkileri çok gergin bir safhaya girmiştir. Moudun Şanyü'nün döneminden sonra Hun-Çin ilişkilerinde eskisine nazaran iyileşme olduğu görülür. M.Ö. 179 yılında Han Yuandi'nin tahta geçtiği ilk yıllarda Han hanedanı, Han soylularının sınır kabileleri ile evlilik kurma teklifini yapmıştır. Moudun Şanyü bunu hemen yanıtlamıştır..

¹ Yang Jianxin ve Ma Manli tarafından yazılan Xibei Minzu Guanxi Shi (西北民族关系史: Kuzeybatı Milletleri İlişkileri Tarihi), Millet Yayınevi, Pekin 1990, kitabının Hun-Çin ilişkileri bölümünün tercümesidir.

M.Ö. 174 yılında Moudun ölmüş, yerine oğlu Dizhou, Laoshang Şanyü ünvanıyla hun tahtına oturmuştur. Bu şanyü zamanında (M.Ö.174-M.Ö. 161) Hunlar günden güne güçlenmeye devam etmişlerdir. Hun-Çin ilişkileri biraz yumuşadığı gibi, eskisine nazaran daha da gelişmiştir. Bu süre içinde Çin ve Hun devletleri arasında karşılıklı heyetler gönderilmiş, ilgili tarafların (soyly) yönetici tabakaları arasında evlilik ilişkileri kurulmuştur. Fakat daha önce Hunlara sığınmış olan Çinli azınlık Hun-Çin ilişkilerinin düzelmesinden rahatsızlık duyuyorlardı. Bu nedenle Hunları bir çok defa sınırlarda karışıklıklar çıkarmaya teşvik ettiler. M.Ö. 166 yılında 140.000'den fazla Hun askeri Chaona'ya (şimdiki Ningxia eyaletinin Guyuan ilinin güneydoğusudur) Suguan (aynı yer civarı) ve şimdiki Gansu topraklarına girerek Kuzeydi yöneticisini öldürerek Pengyang'a kadar ilerlemişlerdir (Burası günümüzde Gansu eyaletindeki Zhenyuan ilçesinin doğusunda yer almaktadır.) Bunu takiben daha da güneye inerek imparatorun sarayını ateşe vermişlerdir. Çinliler bunun üzerine merkezlerini şimdiki Shaanxi eyaletinin kuzey batısındaki Orta Saray'a (Zhonggong) taşımışlardır. Görüldüğü üzere Hunlar Çinlileri az tedirgin etmemişlerdir.

M.Ö. 161 yılında Laoshang ölmüş, yerine oğlu Junchen tahta geçmiştir (M.Ö. 126), 30 yıldan fazla Hun tahtını işgal eden bu şanyü zamanında Çin tahtına Chao Yijing ve Wu Di gibi imparatorlar tahta çıkmıştır. Hun kuvveti bu süre zarfında durmaksızın artarken Çin-Hun ilişkileri Lao Shang şanyünün zamanına nazaran daha da yakınlaşmıştır. Yine bu dönemde Çinlilerle Hunlar arasında beş kez evlilik yapılmış, özellikle imparator Jing zamanında Çinlilerle Hunlar arasında büyük çaplı bir anlaşmazlık meydana gelmemiştir. Qiwang Zhiluan zamanında Zhao hükümdarı Hunlara işbirliği teklif ederek, güneye sevk etmek üzere asker göndermesini istemiştir. Fakat Junchen şanyü bu yardım isteğini asla kabul etmemiştir. Han sarayı Hunlara sınır şehirlerinde ticaret yapmalarına izin vermiştir. İmparator Jing'in son yılları ile Wu Di'nin saltanatının ilk yıllarında Çin sarayı, topraklarında ticaret yapmaları konusunda büyük ayrıcalıklar tanımıştır. Bunda taraflar arasında kurulan akrabalık ilişkilerinin etkisi büyüktür. Bu arada çoğunlukla Hun Şanyüleri Çinlilerle evlilik yoluyla akraba olmuşlardır. İşte Han Wudi, bu şartlar altında Han tahtına oturmuştur. Han Wudi her ne kadar söz konusu dönemde Hun-Çin ilişkilerinin günden güne yakınlaşmasını ve ekonomik ilişkilerin hareketlendiğini kendi gözleriyle görüyorsa da, diğer taraftan Liu Bang'ın zamanından beri Hunların Çin'in batı ve kuzey sınırlarına rahat vermediğini de unutmuş değildi. Daha önce Hunlara sığınan asiller sınıfına mensup kişilerin de Hunlarla ittifak ettiğini Han Wudi çok iyi biliyordu. Bu durum Han yöneticileri için ciddi bir tehdit unsuru oluşturuyordu. Bu hükümdarın fikrine göre güçlü Hunların varlığı, büyük Han Hanedanı için gizli ve açık bir tehdit olmakta devam ediyordu. Bu nedenle tahta geçer geçmez her ihtimali göz önüne alarak Hunlara karşı vereceği mücadelenin hazırlıklarına başlamıştır.

Han Wudi'nin tahta çıkmasından bir yıl sonra (M.Ö. 139. M.Ö.138 yılı olduğunu iddia edenler de vardır.) Zhang Qian Büyük Yüecilerden Hunlara karşı yardım temin etmek amacıyla elçi rütbesiyle yola çıkarılmıştır. Zhang Qian bu seferinden M.Ö. 126 yılında geri dönmüştür. Fakat Yüecilerden yardım temin etme konusunda ilerleme kaydedememiş, dolayısıyla ittifak etme amacına ulaşamamıştır. İmparator M.Ö. 119 yılında ikinci kez elçilik heyeti yollamıştır. Batı Bölgeleri'ne giden bu heyetin amacı Wusunlarla ittifak anlaşması yapmak idi. Aradan beş yıl geçtikten sonra M.Ö. 115 yılında bu heyet Han sarayına geri dönmüştür. Bu seferki heyet aracılığı ile Han devleti ile Batı Bölgeleri'nin her bir devleti arasında ilişkiler kurulmuştur. Zhang Qian'ın Batı Bölgelerinde bulunduğu süre içinde kaleme aldığı raporun değeri çok büyüktür. O söz konusu bölgenin her durumunu detaylı olarak anlatmış, bu rapor ileride Han-Batı Bölgeleri ilişkileri açısından da çok faydalı olmuştur.

M.Ö. 134 yılında Hunlar Han sarayından prenses almak istediklerini bildirmişlerdir. Her ne kadar Çinli, bazı yüksek rütbedeki subay bu konuya muhalefet ettiyse de, Han Wudi bu isteğe razı olmuştur. İmparatorun razı olmasının başlıca nedeni, Hunlara karşı saldırı hazırlığının henüz geniş çapta olmayışındır. Eğer reddederse akrabalık ilişkisinin kopacağından korkuyordu. Bu durumda Hunlar aniden ve şiddetli bir istila seferi düzenleyebilirdi. Bu yüzden bir yandan hiç bir şey belli etmemeye çalışıyor, diğer yandan da olanca hızıyla Hunlara karşı saldırı hazırlıklarını sürdürüyordu. M.Ö. 133 yılında Han Wudi maiyetindeki subayların tavsiyesine uyarak, Hun Şanyüsü'nü askeri bir operasyonla yakalama planını tatbik etti. Fakat sonuçta, bu planı imparatora teklif edenlerden olan Yin Yanmen Hunlara esir düşmüş, hayatta kalabilmek için Hanların söz konusu planını ayrıntılarıyla onlara anlatmak zorunda kalmıştır. Anlaşılacağı üzere Hanlar amacına ulaşamadığı gibi, Hunların öfkelerini de üzerlerine çekmişlerdir. İşte bu noktadan itibaren iki taraf arasındaki elçilik ilişkileri kopmuş, Hunlar saldırılarının şiddetini artırarak sık sık Han sınırlarına yağma akınları düzenlemişlerdir. Bu istilalar Hunların başarılarıyla sonuçlanmıştır. Böylece Han-Hun ilişkileri çok çetin bir safhaya girmiş, her iki taraf da birbirlerine karşı şiddetli mücadeleler vermişlerdir.

M.Ö. 129 yılında kabalık bir Hun ordusu Çin topraklarına girmiştir. Han Wudi Çinli subay Li Guang'ı Hunların üzerine göndermiştir. Bu savaş üç safhaya ayırmak mümkündür.

Birinci safha M.Ö. 129-M.Ö. 119 yılları arasındadır belli başlı mücadeleleri muharebeleri gözden geçirmek faydalı olacaktır.

M.Ö. 129 yılında Ma Yi'nin mağlubiyetinden dört yıl sonra kabalık Hun orduları Shanggu'ya (Hebei eyaletinin güneydoğu kesimi) girip, asker-sivil katliamına başlamışlardır. Han Wudi arabalı ve atlı birlikleri Wei Qing'in komutasında Shanggu'ya göndermiş, süvari birliğinin komutanı Gong Sun, Daijun'den seçme süvarilerin komutasındaki Li Guang ise Yanmen'dan yola çıkmıştır. Her iki komutanın emrinde 50.000atlı olduğu halde dört yoldan

ilerlemeye başlamışlardır. Bunlardan sadece Weiqing'in başarıları kayda değerdir. Gong Sun ve Li Guang yenilmiş, Li Guang Hunlara esir düştükten bir süre sonra kamayı başarmıştır.

M.Ö. 128'de Hunlar Shanggu'ya ikinci saldırı düzenlemişler ve çok sayıda insan öldürdükten sonra bir o kadar da insanı esir almışlardır. Bunun üzerine Wei Qing 30.000 kişilik ordusuyla Yanmen'dan, Li Xi Daijun'den yola çıkmışlar ve Hunları geri püskürtmüşlerdir. 127 yılı sonlarında Wei Qing ile Li Xi birlikte Yunzhong'da Hunları bozguna uğratmışlar, çok sayıda esirin yanında Hetao bölgesini de ele geçirmişlerdir. İmparator, Hetao bölgesinde Shuofangjun şehrini kurdurup (bu şehir İç Moğolistan'daki Hangjinqi'dir) Su Jian'e de emir vererek bu şehrin etrafına duvar inşa ettirmiştir. Bu inşaatta 100.000'den fazla insan zorla çalıştırılmıştır. Bu duvarlar daha sonra Qin döneminde tamir edilip birleştirilmiştir. Bu seddin uzunluğu 10.000 li civarındadır. Halk zorla çalıştırılmıştır. Han döneminde bu sed kuzey sınırlarının güven altına alınması açısından çok faydalı olmuş, Hunların güneyi istilaları için büyük bir engel teşkil etmiştir. Bundan sonra Hunlar ard arda yenilgiler almışlardır.

M.Ö. 124-123 yıllarında Han Wudi, Wei Qing gibi seçkin komutanlarından oluşan orduyu istila üzere Hun topraklarına sevk etmiştir. Bu savaş sonrasında Hunlar çok ağır bir yenilgiye uğramışlardır. M.Ö. 124 yılındaki savaşta Hunların Sağ Kanat Komutanı esir edilmiştir. Bu tarihe kadar Hunların Çin sınırlarına akınları geniş çaplı saldırılarla devam etmiştir.

M.Ö. 121 yılında Han Wudi 10.000 kişilik ordusunu Hunların üzerine saldırtmış, bu savaşta bir çok Hun soylusu öldürülmüş ya da esir edilmiştir. Aynı yılın yaz aylarında 10.000 kişilik Han ordusu kuzeyden (Qingyang'ın güneybatısı) Hunlara saldırmıştır. Hexi'deki Hun başbuğu esir edilmiş, bunun yanında çeşitli Hun kabilelerinin başkanlarından 100 kadarı Çinlilere esir düşmüştür. Bu sefer devam eden savaşlarda Hunların batı kısmı, özellikle Hexi gibi geniş bir alan Çin saldırılarıyla perişan edilmiştir. Bu bölgedeki Hun subaylarının büyük bir kısmı da kaçmak zorunda kalmıştır.

Bu yılda yapılan savaşta hun-Çin ilişkileri tarihinde önemli gelişmeler olmuş, uzun süre Hun hâkimiyetinde kalan Hexi bölgesi Hun topraklarına katılmıştır.

Aynı yılın sonbaharında Hexi bölgesindeki her Hun kabilesi birçok defa Han saldırılarıyla perişan edilmişler ve ağır kayıplar vermişlerdir. Hun yabgusu ağır yenilgiler alan Hexi'de görevli Hun Yewang ile Xiu Tuwang'ın geri dönmelerini bekliyordu. Onları cezalandıracaktı. Fakat söz konusu subaylar bu haberi duyunca kaçıp Hunlara sığınmışlardır. Önce irtibat kurmak üzere Han sınırlarına elçi göndermişlerdir. Bu yıllarda Huanghe Irmağı kenarında savunma amaçlı yapılan inşaatları denetlemekte olan Li Xi kendisine ikinci Hun subayından gelen elçiyi kabul ettikten sonra durumu saraya bildirmiştir. İmparator bu haberi alınca çok memnun olmakla birlikte pek inanmamış, Huo Qubing'e emir vererek ırmağı geçip onları saraya

getirmesini istemiştir. Fakat Xiu Tuwang yarı yolda pişman olmuş ve Hun Yewang tarafından öldürülmüştür. Hun Xiewang, Hexi'deki Hun kabilelerinden 40.000'den fazlasını maiyetine alarak Han sarayına gitmiş, Hun Xiewang'ın bütün aile efradı da Hanların başkentine göndermiştir. İmparator ona "Leiyanghou" ünvanını vererek 10.000 hanelik kabilenin yönetiminin başına getirmiştir. Zamanın geleneksel hediyelerin de vererek Chang'an'a yerleşmiştir. Xiu Tuwang'ın aile efradı da başkente getirilmiş, oğluna köle sıfatı verilerek sarayın ahırında koyun yetiştirmekle görevlendirilmiştir. Daha sonra hükümdarın sevgisini kazanmış, hükümdar da ona ödül olarak "Jin" ismini vermiştir. Hayatını tehlikeye atma pahasına, bir seferinde hükümdarın hayatını kurtarıncaya, hükümdarın ona karşı olan güveni daha da artmıştır ve onu soylular sınıfına dahil ederek "Tiba" ünvanını vermiştir. Bu hükümdar ölmeden önce oğlunu emanet ettiği seçkin saray görevlilerinden birisi olmuştur. Jinrichan ile Han Wudi'nin ilişkileri Çin-Hun ilişkileri içinde iyi bir devre olarak telakki edilebilir.

Hun Xiewang'ın Çinlilere teslim oluşu ve Hexi bölgesinin tekrar Hanların eline geçişi Hunlar için çok ağır bir darbe olmuştur. Çinliler Hexi'yi ele geçirmekle tarım ve göçebelik hayatına uygun geniş topraklara sahip olmuşlardır. Hunlara karşı direnme mücadelelerinde daha çok kuvvet temin etmişlerdir. Aynı zamanda Hun-Qiang ilişkilerinin kopmasına neden olarak Qianglardan gelecek mal ve insan gücü yardımından da mahrum bırakmışlardır. Böylece Hunların batıdan Han hanedanlığı bir an önce kuşatma planları boşa çıkmıştır. Her açıdan büyük bir değeri haiz olan Hexi'de Nanshan'dan Yanhe'ya kadar olan mıntıkada hiçbir Hun kalmamıştır. Bundan itibaren Hunlar zaman zaman akınlar düzenlemişlerse de, bu seferler nispeten zayıf olmuştur. Hanların Hunlarla olan mücadelelerinde durumunun oldukça iyileşip güçlendiğini ve savaş stratejilerinin arttığını göstermektedir. Çinliler Hexi'yi elde etmekle Longyou ve Zhongguan'ın güvenliğini emniyet altına almışlar, hep Batı Bölgeleri devletlerinin yollarını birleştirip buralara kadar ulaşmışlar, güçlendikleri oranda, Hunların batı Bölgeleri'ndeki kontrollerini zayıflatmışlardır. Görülmektedir ki, Hanların, Batı Bölgeleri'nde Hunlarla başa baş mücadele edebildiği dönem başlamıştır.

Sözün kısası Hexi'nin Hanlara katılması Çin-Hun ilişkilerinin gelişmesi açısından çok büyük bir anlam taşımaktadır. Bu olayın meydana gelmesi konusunda eski tarihçiler genellikle M.Ö.121 yılında Huo Qubing'in iki kez Hunları istila seferi sonucu meydana geldiği görüşündedir. Huo Qubing'in M.Ö. 121 yılında iki defa Hexi'ye asker sevk etmesiyle, Hexi'nin tekrar Hanların eline geçmesi arasında mutlaka bir ilişki vardır. Çünkü Huo Qubing'in Hexi'yi işgali Hunlar için ağır bir darbe olmuş, Hun yöneticileri arasındaki anlaşmazlıklar artmış, bunu takiben iki önemli Hun subayı (Hun Xiewang ve Xiu Tuwang Hanlara teslim olmuştur. M.Ö. 121'de Huo Qubing, Hexi'de Hunlara iki kez saldırıp zafer elde etmesine rağmen Han ordusu da az kayıp vermemiş, üstelik Sarı Irmağın doğu tarafından geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu nokta bize söz konusu tarihlerde Han hanedanının Hexi'deki

gücü henüz ortadan kaldıramadığını göstermektedir. Hun Xiewang'ın Hanlara teslim olmasından sonra Sarı Irmağın diğer tarafına göç ettirilen 40.000'den fazla Hun kitlesinden başka, bu ırmağı geçmeyip eski yerlerinde kalan Hunlar da az miktarda değildi. Üstelik Hexi bölgesinde Han hakimiyetine direnen Hunların sayısı da çoktu.

M.Ö. 119 yılı Hun-Çin ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. İmparator Han Wudi Wei Qing ve Huo Tubing gibi iki önemli subayı ile kalabalık bir orduyu iki yoldan Hunlara saldırmıştır. Wei Qing komutasındaki ordu şimdiki İç Moğolistan'ın Hellingeer yakınlarında Hun şanyüsü ile karşılaştı. Hun şanyüsü kuşatmayı yararak batıya doğru zor kaçabilmiş ve ordusu ertesi gün geri çekilmiştir.

Huo Qubing ve ordusu ise Beiping'den yola çıkarak (Liaoning eyaletinin Lingyuan ilçesinin güneydoğusu) kuzeye 2000 li'den fazla yol almıştır. Hunların Sağ Kanat Komutanı esir düşmüş, ayrıca üç kağan daha esir edilmiş, Hunlar daha sonra Kente Dağı civarına çekilmişlerdir.

Yukarıda anlatılan savaş Hunlar için çok ağır bir yenilgi olmuştur. Hun topraklarında büyük değişiklikler olmuş, Hunlar merkezlerini terk ederek uzak bölgelere göç etmişlerdir. Böylece Moğolistan platolarının, yani İç Moğolistan bölgesi Hunlarının her bir kabilesi yavaş yavaş batı ve kuzey yönlerine göç etmeye başlamışlardır. Bu savaş Hanlar için de ağır olmuş, 10.000'den fazla askerinin ölmesinin yanında, 100.000'den fazla savaş atı telef olmuştur. Her iki tarafın da ağır yaralar aldığı bu mücadeleden sonra Hun kabilelerinin büyük bir kısmı Han sınır bölgelerini terk ederek uzaklara yönelmişler, Hanlar da onları kuzeyde yenecek gücü kendilerinde bulamamışlardır.

Söz konusu bu savaşlar Hanlar açısından önce savunma amaçlı olmuş, daha sonra direnme, karşı saldırı karakterinde gelişmiştir. Bu savaşların ana nedenlerine bakacak olursak, han devletinin kuruluşundan itibaren Hunların Çin'in sınır bölgelerine devamlı surette saldırılarda bulunması, siyasi alanda zalimane bir tavır takınarak Han devleti içinde yönetime muhalif gruplarla işbirliği yaparak onları kıskırtmak olduğu anlaşılır. Hunların bu tür politikaları Han Wudi'nin şiddetle direnmesine yol açmıştır. Bu bir dizi savaşlar oldukça etkili olmuş, Hexi ve Hetao gibi bölgeler Hanların ekline geçmiş, Hunlarla Qiangların ilişkileri kesilmiş, Hunlar yönetim merkezlerini terk etmişler, han sınırlarına akınları son bulmuş, Hanlar siyasi alanda rahat bir nefes almışlardır.

M.Ö. 119'dan sonra 13-14 yıl süre ile Hun-Çin ilişkileri ise temelde barışçıl olmuştur. Hun şanyüsü uzak kuzeye göç ettikten sonra dinlenip askerlerin durumu ile ilgilenmiş, at-koyun besleme faaliyetleriyle meşgul olmuş, av seferleri tertip edip talim yapmıştır. Bu arada Han sarayına birkaç kez elçi göndererek Han sarayından evlenmek istediğini bildirmiştir. Fakat değil bu isteğin kabul olunması, her iki taraf birbirleriyle uzun yıllar savaştıklarından birbirlerine güvenleri kalmamış, elçiler tutuklanmış, yeni olaylar eksik olmamıştır. M.Ö. 101'de Hun şanyüsü Xiang Li ölmüş, yerine

oğlu Qie...hou geçmiştir. Fakat han Wudi Han Gao Zu zamanında Pingcheng şehrinin Hunlar tarafından kuşatıldığını unutamıyor, bundan utanç duyuyordu. Bu nedenle Hun şanyüsünün tahtını ele geçirmeyi düşünüyordu. Bu durum Hun kabileleri arasında huzursuzluk yaratmış, yeniden büyük çaplı bir Hun savaşı patlak vermiştir. Şanyü daha sonra imparatora bit mektup yazarak övgü dolu sözler söylemiş, daha sonra tutuklanan Çinli elçileri serbest bırakmıştır. İmparator da buna iyi bir üslupla cevap vermiş, Su Wujiang adlı subayı, daha sonra önce tutuklanan Hun elçilerini ülkelerine uğurlama emrini vermiştir. İşte bir süre iyileşen ilişkilerden sonra bir Hun bir de Çinli subayın işbirliği ile sarayda bir karışıklık baş göstermiş, bu haberi alan Şanyü Çinli subay Wu Wu'yu tutuklamış, yumuşamakta olan Hun-Çin ilişkileri tekrar gerginleşmiştir. Bunu takiben iki taraf arasında şiddetli bir savaş patlak vermiş, böylece taraflar arasındaki savaşın ikinci dönemi başlamıştır. Birinci ve ikinci safha savaşlarının karakterleri birbirinden farklıdır. İlk dönem savaşlarının nedeni, korku nedir bilmez Hun akıncılarının devamlı Han sınırlarına saldırması, Çin sarayı ve iç bölgelerini devamlı tedirgin etmeleridir. Han Wudi'nin gönderdiği ordular ise sadece istilaya karşı direnme mücadelesi vermişlerdir. Bu yıllarda Hunlar eskisine göre daha da zayıflamışlar, kesintisiz sınır istilaları duraklamış, Han devleti de günden güne güçlenmiştir. Hunlara direnme alanında epey yol almışlar, onlarla karşılıklı ilişkileri temelden değiştirmişlerdir. Bu savaştaki temel değişikliğin nedenine bakıldığında Hunlardan değil, Çinlilerden kaynaklandığı görülür. İmparator, Li Guang'ın zaferinden sonra adet sarhoş olmuş, savaşta ölen ya da arta kalanları hiç düşünmemiş, büyük kitleler halindeki insanları öldüresiye çalıştırmış, onları beyhude mücadele sürüklemiştir.

Han Wudi'nin saltanatı boyunca Çin-Hun savaşları 30 yıl sürmüştür. Bu mücadeleden Hunlar çok zorluklar çekmişler, şanyüden aşağı rütbe sahipleri birçok kez Hunlarla evlilik ilişkisi kurarak savaflara son verme önerilerini ortaya atmışlardır. Çinliler her ne kadar sınırlarındaki tehlikeyi bertaraf edebilmeyi başarsalar da, savaşlar için pek çok para harcanmış, nüfusunun yarısı telef olmuş, diğer yarısı da kaçmıştır. Kısaca bu savaşlar onlar için de çok ağıra patlamıştır.

Li Guangli'nin M.Ö. 99 yılında Hunlara teslim olmasından sonra Çinliler artık Hunlara saldıracak gücü bulamamışlardır. Hunların kendi içlerinde taht mücadelesi başlamış, peş peşe olaylar patlak vermiştir. Bu süreden sonra Hun-Çin ilişkileri tekrar iyileşmeye yüz tutmuştur. M.Ö. 81 yılında iki ülke arasında elçiler gidip gelmiş, iki ülke ileri gelenleri arasında evlilikler kurulmuş, halkın ekonomik durumu düzelmiştir. İmparator Zhao Di'nin sınırlarını sıkı bir şekilde korumasına gerek kalmamıştır. Çünkü sınır bölgelerini ele geçirecek güce sahip değildi. Fakat Hunlar bu noktadan itibaren doğuya yönelerek Wuhuanlara ve onların kuzeyinde bulunan Wusunları istila faaliyetlerine başlamıştır. M.Ö. 74 yılında Hunlar Wusunlara saldırdı, Wusunlar Hunlardan yardım istediler. Bu sıralarda Zhao Di yeni ölmüş, yerine Xuan Di geçmişti. Bu imparator istenilen yardımı yapamadı. M.Ö. 72 yılında imparator Wusunlarla ittifak edip Hunlara saldırmaya karar

verdi. Zhao Xuandi zamanındaki Hunlara karşı müsamahalı ve yumuşak politika yerini tekrar mücadeleye bırakmış oluyordu. Çünkü hanların ekonomik durumları düzelmiş, gerekli yiyecek stoklarını tedarik etmişti. Daha önceki hükümdar zamanıyla kıyaslanamayacak derecede güçlenmişti. Bu yüzden Çinlilerin bu seferki Hunlara taarruzları daha geniş çaplı olmuştur. En seçme ordusuyla hücumla hazırlandı 200.000'den fazla bir kuvvetle karşılaşan Hunlar adeta şok olmuşlardır. Hiçbir direnişle karşılaşmayan Han ordusu girdiği Hun bölgelerinde çok az miktarda at ele geçirdikten sonra daha erken bir zamanda geri çekilmiştir. Daha sonra 50.000 kişilik Wusun ordusuyla birleşen Hunlar Şanyünün sarayına saldırmışlar ve aile efradıyla birlikte 30.000 kişiyi esir almışlar, inek, koyun, deve ve at toplam 700.000 hayvanı ele geçirmişlerdir. Bu yenilgi Hunlar için büyük bir yıkım olmuştur. Wusunlardan intikam almak isteyen Şanyü onlara gizlice saldırmış, çok sayıda esir ve hayvan ele geçirmiştir. Dönüşte Çinlilerin saldırısına uğramışlar, kaçarlarken de ağır kayıplar vermişlerdir. İşte bu noktadan sonra Hunların istila edip köle durumuna getirdiği azınlıklar fırsattan faydalanıp direnişe başlamışlardır. Hunların kuzeyindeki Dinglingler kuzey taraftan saldırmışlar, onların doğusundaki Wuhuanlar doğudan, Wusunlar da batıdan hızla ileri atılmışlardır. Üç taraftan ağır baskı ve saldırılara maruz kalan Hunlar halkının yüzde otuzunu, hayvanlarının yarısını kaybetmişlerdir. Çok ağır kayıp veren Hun toplumu artık can çekişir hale gelmiştir. Daha önce hun tahakkümü altına giren azınlıklar bundan kurtulmuşlar, Hunların in sınırlarına istila akınları ise yok denecek kadar azalmıştır.

Xuluquan Şanyü M.Ö. 60 yılında ölmüş, yerine ise Yan Baoti Şanyü olmuştur. Çok zalim ve vahşi yaratılışlı bir insan olan bu zat, Hun geleneklerine göre tahta çıkmayıp, zor kullanma yoluyla tahta geçtiği için, diğer Hun soylularının muhalefetiyle karşılaşmıştır. M.Ö. 60 yılından M.Ö. 55 yılına kadar taht kavgaları Şanyüler arasında şiddetlenmiş, bu nedenle Hun topraklarında hayat tam anlamıyla kargaşaya dönüşmüştür. Bu olay hariç, söz konusu dönemde Hunlar arasında kayda değer bir olay meydana gelmemiştir.

Hunların asilleri arasında görülen bu mücadeleler sırasında, birçok Hun kabilesi Çin egemenliğine girmiştir. Örneğin Tuqi Şanyü'nün ölümünden sonra oğlu You H kabilesiyle Çinlilere katılmıştır. Hou Hanye Hanye Şanyü'nün bir subayı olan Wu Liqu ve babası 10.000 kişilik kabilesiyle Hunlara tabi olmuştur. M.Ö. 55 yılından itibaren Hexi ve kuzeyinde Han devletine bağlı küçük devletler kurulmuştur. Bu bölgenin Hun kabileleri tamamen Çinlilere tabi olmuşlardır. Hou Hanye tahta geçer geçmez Çinlilerle ilişki kurdu ve onlardan unvan alıp sınırları biraz daha sükunet bulmuştur.

Ö. 53 yılında Hou Hanye Şanyü, Zhizhi Şanyü'nün baskısıyla, emrindeki ordusuyla güneydeki Çin sınırına doğru yönelmiş ve oğlu You Xian'i Çin sarayına rehin olarak göndermiştir. Zhizhi da oğlunu aynı saraya gönderip aralarında mücadeleye başladılar. Birbirlerine Şanyülük hakkı tanımayan bu iki Hun liderinin her ikisi de Çinlilerle iyi ilişkiler kurup desteğini kazanma planları yapıyorlardı. Bu sayede başarıya ulaşmayı düşünüyorlardı.

M.Ö. 52'de Hou Hanye Şanyü ordusuyla Wuyuansai'a girmiştir. Çinlilere vergi vermeye istekli olduğunu açıklamışlardır. M.Ö. 51 yılının Aralık ayında Han hükümdarından unvan almış ve Çinlilere tabi olarak Çin sarayına gitmiştir. Çin hükümdarı bu isteği kabul etmiş ve Qiduyu ünvanına sahip Han Chang' Şanyü'yü karşılamak üzere gönderdi. Bu olay tarihte Çin-Hun ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. İmparator Chang'an'da Şanyü'yü çok sıcak bir şekilde karşılamış ve ona değerli armağanlar ihvan etmiştir. Hun şanyüsü Chang'an'da bir ay süreyle kalmış, hükümdar onun isteği üzerine Şanyülük Guanglusai'da (İç Moğolistan bölgesindeki Baotou şehrinin kuzeybatısındadır.) kurdurmuştur. Hükümdar maiyetine 16.000 süvari askeri, 1000 at vermiş, ayrıca çok miktarda da yiyecek yardımında bulunmuştur. Bundan itibaren, Şanyü birçok kez hükümdarın huzuruna çıkmış, onun yardımlarıyla gündün güne güçlenmiştir. Çin hükümdarının Hou Hanye Şanyü'ye yaptığı bu yardımları gören Zhizhi Şanyü, kendisine bir yarar gelmeyeceğini anlamış ve batıya, Orta Asya'ya göç etmiştir. M.Ö.43'te Hou Hanye Şanyü ordusuyla Mobei'deki Şanyülük çadırına geri dönmüştür. Şanyü bunu takiben halkını yatıştırılmış, daha önceki askeri-siyasi düzenini tekrar yeni bir düzene koymuştur. Bundan böyle Çinlilerle Hunlar bir aile fertleri gibi hep iyi geçinmişlerdir. Hun toplumu bununla daha da gelişme göstererek huzura kavuşmuş, Han-Hun devletleri arasında siyasi ve ekonomik alanlarda ilişkiler kurulmuş, daha önce görülmeyen bu ilişkiler daha ileri bir düzeye ulaşmıştır.

M.Ö. 33 yılında Hou Hanye Şanyü tekrar Han sarayına gelmiş, Han sarayından evlenmek istediğini belirtmiş, hükümdar da bu istek üzerine, halktan biri olup sonradan saraya giren meşhur cariye Wang Zhaojun'nün sözü edilen Şanyü ile evlenmesini kabul etmiştir. Bu durum han-Hun ilişkilerinin ne kadar yakın olduğunu açıklamaktadır. Cariye Wang Zhaojun'e Ninghuyushi ünvanı da verilmiştir ki, bu unvan "Hun kabilelerini barışa ve huzura kavuşturan" anlamındadır. Wang Zhaojun'ün doğurduğu erkek çocuk Yourizhu Wang ünvanını almıştır. Wang Zhaojun'ün Hun Şanyüsü ile ittifaka yönelik evliliği, Hun-Çin iyi ilişkilerinin gelişmesine yardımcı olmuş ve uzun sürecek olan bir barış devrinin açılmasına vesile olmuştur. Şanyü Hun hükümdarı Yuandi'ye gönderdiği bir mektupta, doğudan başlamak üzere, batıdaki Dunhuang'dan Han sınırlarına kadar olan bölgede barışı ve güvenliği garanti etmiştir.

M.Ö. 31'de Hou Hanye Şanyü ölmüş, yerine oğlu Diaotaomogao Şanyü olmuştur. Hun geleneklerine göre Wang Zhaojun, tahta çıkan yeni Şanyü ile evlenmiş ve ondan ikinci çocuğunu (kız) doğurmuştur. M.Ö. 25 yılında yeni Hun Şanyüsü bizzat kendisi Chang'an'a gelerek Çin hükümdarına vergisini sunmuş, Hun sarayı da onu çok sıcak bir şekilde karşılamıştır.

Hou Hanye Şanyü'nün Han hanedanına tabi olmasından sonra Wang Mangsuan'ın Han iktidarını ele geçirmesine kadar olan döneme kadar Çinlilerle Hunlar arasındaki barış devri 40 yıldan fazla bir süre korunmuştur.

Wang Mang iktidara geldikten sonra Hunlara karşı bir dizi hatalı politika izlemiştir. Wang Mang Han devletinin sadece bir imparatoru olabileceğini belirtmiş, bununla da Şanyülük makamını kaldırdığını ifade etmiştir. Şanyü'nün Nangzhiyasi" olan ünvanını iptal ederek, yerine Çince bir isim olan "Zhi" ünvanını vermiştir. Şanyünün hakimiyet alameti olan mührünü tanımayıp bunu alelade bir insan mührü gibi kabul etmiştir. Hou Hanye Şanyü'nün oğullarını yanına çağırarak topraklarını aralarında taksim etmiştir. Bunu duyan Şanyü çok öfkelenmiş ve imparatora bir mektup yazarak şunları belirtmiştir: "Daha önceki Şanyüler Han egemenliğini kabul etmiş ve onların güvenini kazanmışlardı. Aralarında herhangi bir anlaşmazlık da çıkmamıştı. Şimdi ise imparator soyundan gelmeyen birisi nasıl Han tahtına oturabilir? Şanyü bu mektubu ile Wang Mang'ın hükümdarlığını tanımamış ve onu tahtından indirmek için Çin sınırına asker sevk etmiştir. Taishou ve Junwei ünvanlarını taşıyan iki yüksek rütbeli subayın maiyetindeki pek çok kişi katledilmiş, hayvanlar ve gerekli eşyalar Hun ordusundan gasp edilmiştir. Bu haberi alan Wang Mang, başında bir generalin bulunduğu 300.000 kişilik ordusunu üç aylık levazım maddeleri ile birlikte serfe çıkarmıştır. Bu ordu 10 yoldan ilerlemeye başlamıştır. Wang Mang'ın bu yanlış politikası, tüm Çin'i karışıklığa sürüklemekle kalmamış, Hunların da öfkelerini üzerine çekerek, arkası kesilmeyen Hun saldırılarının hedefi olmuştur. Han Hanedanı Kitabı'nın da belirttiği gibi, Sonuçta Çin Seddi'nin ötesinde Han hükümdarı Xuandi'den beri süregelen huzur ortamı bozulmuş, uzun barış döneminde Çin nüfusu çoğalmış, her tarafta at ve koyun gibi hayvanların sayısı hızla artmıştır. Fakat bütün bu refah Wang Mang döneminde ortadan kalkmıştır. Hunlarla Wang Mang arasındaki barış imkansız bir hale gelmiş, sınır bölgelerinde yaşayan halktan çok miktarda ölenler olmuştur. 12 generalin komutasındaki ordu, hücumla geçmeyip yerinde kalmıştır. Bu karışıklık yılları boyunca sınırlar tamamen boş kalmış, savaşlarda ölenlerin cesetleri bile ortada kalmıştır.

Çok geçmeden Hun soyluları arasında tekrar taht mücadeleleri patlak vermiştir. Hun Şanyüsü, Wang Mang ile barış sağlayabilmek için, Wang Zhaojun'un yeğenini Wang Xi ile evlendirme isteğini belirtmiş, Wang Mang da bu fırsatı değerlendirerek Wang Xi'yi Hunlara göndermiştir. Fakat Hunların, Çin'in sınır bölgelerine saldırıları henüz sona ermemiş, dolayla Wang Mang'ın Hunlara karşı tavrı da eski durumunu korumuştur. Hunların adını bile Gongru (saygıdeğer köle) olarak değiştirmiş, Şanyü ünvanını da mahir ya da usta anlamına gelen ve yazılışı Şanyü ünvanından farklı olan bir diğer sözcükle ifade etmiştir. Wang Zhaojun'un kızını ve damadını Chang'an'a kaçırarak ona Shunyü ünvanını vermiştir. Fakat çok geçmeden Shunyü ünvanına sahip olan damat Sunbo ölmüş, bu suretle Wang Mang'ın planları başarıya ulaşamamıştır. Bunu takiben Wang Mang öldürülmüştür. İşte bu olaydan sonra Çin-Hun ilişkileri bir daha hiç düzelmemiş, Doğu Han Hanedanı zamanında Çin-Hun ilişkileri daima çok gergin ve hareketli olmuştur.